

บทความวัฒนธรรม

Hermeneutics

คำว่า Hermeneutics เป็นคำที่ใช้มาตั้งแต่สมัยนักปราชญ์อภิสติน แห่งฮิปโป (ค.ศ.354-430) ซึ่งใช้เรียกคำสอนที่มีอยู่ในคัมภีร์ไบเบิล ชาวเยอรมันเรียกถึงสิ่งนี้ว่าเป็นวิธีการสำรวจตรวจสอบด้วยการสังเกตอย่างละเอียด และเป็นการทำความเข้าใจเรื่องราวของมนุษย์ด้วยสติปัญญา นักวิชาการที่นำวิธีการสำรวจและสังเกตมนุษย์อย่างถ่องแท้ได้แก่ นักประวัติศาสตร์ ศิลปิน นักวิจารณ์วรรณคดี นักประวัติศาสตร์ศาสนา นักสังคมวิทยา เทววิทยา รวมทั้งนักมานุษยวิทยาด้วย นักวิชาการเหล่านี้นำวิธีการนี้ไปใช้ด้วยทฤษฎีที่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็น การอธิบายด้วยกรอบเสรีนิยม วัตถุนิยม และอัตลประโชชนนิยม โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 19 วิธีการนี้จะนำไปใช้วิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรม และปูทางไปสู่การทำงานภาคสนามของนักมานุษยวิทยาซึ่งต้องเก็บข้อมูลทางวัฒนธรรมอย่างละเอียด ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา วิธีการนี้ทำให้เกิดการการศึกษาแนวความคิดในทางมานุษยวิทยา

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นักเทววิทยาและนักปรัชญาชาวเยอรมัน ชื่อฟรีดริช เอร์นสท์ ชไลเออร์เมคเคอร์ คือผู้ที่นำแนวคิดและวิธีการ Hermeneutics จากคำสอนของโปรเตสแตนต์มาใช้กับชาวคริสเตียน วิธีการนี้จะเน้นความสำคัญของการหยั่งรู้คำสอนทางศาสนาด้วยความคิด มิใช่จากการอ่านตัวหนังสือ ฟรีดริชเสนอว่าหนทางที่จะทำความเข้าใจคำสอนทางศาสนาได้ ต้องศึกษาไวยากรณ์ของคำและความคิดที่แฝงอยู่ในคำเหล่านั้น การทำความเข้าใจไวยากรณ์จะช่วยจัดความคลุมเคลือที่มีอยู่ในภาษา และทำให้เข้าใจหลักเกณฑ์ต่างๆของคำและวลีที่มีอยู่ในคำสอน ส่วนการทำความเข้าใจความคิดจะทำให้ผู้ศึกษารู้ว่าคำสอนต่างๆเหล่านั้นมีความเป็นมาอย่างไร วิธีการของฟรีดริชจึงเป็นวิธีการศึกษาทางศาสนา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจเจตนารมณ์ของพระเจ้าที่มอบให้กับโลกและมนุษย์ ถึงแม้ว่าวิธีการนี้ยังคงใช้อยู่ในการศึกษาของชาวคริสเตียน แต่มีอิทธิพลต่อการศึกษาทางมานุษยวิทยาน้อยมาก

วิธีการหยั่งรู้ความคิดมนุษย์ในทางมานุษยวิทยา ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาของนักปรัชญาชาวเยอรมันในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 คือ วิลเฮล์ม ดิลธีช และเม็ก เวเบอร์ ปรัชญาของดิลธีช อธิบายเกี่ยวกับชีวิตทางโลกของมนุษย์ ตรงข้ามกับคำอธิบายของฟรีดริช กล่าวคือ ดิลธีชอธิบายว่าศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์แตกต่างจากวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาธรรมชาติอย่างสิ้นเชิง ศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์เป็นศาสตร์ที่ต้องใช้ความรู้สึก และต้องสังเกตสภาวะจิตใจของมนุษย์ซึ่งจะใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ จิตใจจึงเป็นเป้าหมายในการศึกษามนุษย์ ดิลธีชต้องการสร้างศาสตร์ที่เป็นสากลเพื่อศึกษามนุษย์ โดยหยิบยกเรื่องจิตสำนึก เจตจำนง และความคิดขึ้นมาเป็นประเด็นในการศึกษา ดิลธีชเชื่อว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการสร้างและจัดระเบียบจิตสำนึกซึ่งคนแต่ละคนจะมีต่างกัน มิได้มีสูตรสำเร็จเหมือนกฎทางวิทยาศาสตร์

ความแตกต่างระหว่างฟรีดริชและดิลธีชก็คือ ฟรีดริชเชื่อว่าศิลปะ วรรณคดี และการกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากอำนาจของพระเจ้าที่ฝังสถิตอยู่ในวิญญาณมนุษย์เมื่อแรกเกิด แต่ดิลธีชเชื่อว่า จิตใจของมนุษย์เกิดขึ้นมาจากการสะสม

ประสบการณ์ และประสบการณ์จะเป็นความรู้ที่ทำให้มนุษย์เข้าใจโลก ดิลธีธอร์อธิบายว่ามนุษย์เข้าใจธรรมชาติและสังคมโดยอาศัยความคิด และความคิดจะเกิดมาจากการประสบการณ์ชีวิต ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจและโลกจึงเป็นสิ่งสำคัญของการทำความเข้าใจมนุษย์

ดิลธีธอร์เชื่อว่าความเข้าใจของมนุษย์คือความพยายามที่จะสร้างสภาวะจิตใจของคนอื่น และค้นหาความหมายที่มีต่อโลกทางวัตถุ การทำความเข้าใจคนอื่นเปรียบเสมือนการสร้างความต่างระหว่างตัวเรากับตัวเขา การทำความเข้าใจสภาวะจิตใจหรือตัวตนที่อยู่ภายในตามความคิดของดิลธีธอร์ ก็เหมือนกับการทำความเข้าใจความคิดของพระเจ้าตามความเชื่อของพรีดิช อย่างไรก็ตาม ดิลธีธอร์ไม่ได้เรียกร้องให้ค้นหาระบบความคิดที่เป็นนามธรรม แต่สนใจเรื่องประสบการณ์มากกว่า มีผู้วิจารณ์ว่าความคิดของดิลธีธอร์ไม่ได้สนใจบริบททางสังคมและประวัติศาสตร์ ดิลธีธอร์เชื่อว่าการเล่าเรื่องราวในอดีตจะช่วยให้มนุษย์เกิดความเข้าใจ เช่น การเล่นเกมคือการแสดงความเข้าใจแบบสมบูรณ์ ดังนั้น การค้นหาความเข้าใจแบบสมบูรณ์จะนำไปสู่การเข้าใจความคิดและการกระทำของมนุษย์

ในขณะที่ดิลธีธอร์สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับต้นกำเนิดของปรัชญาและวิทยาศาสตร์ แต่เวเบอร์กลับสนใจเรื่องสังคมและประวัติศาสตร์ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม สังคม และพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ความคิดเกี่ยวกับการทำความเข้าใจมนุษย์ของเวเบอร์จึงต่างไปจากดิลธีธอร์ การศึกษาจิตใจของมนุษย์จำเป็นต้องสนใจรายละเอียดทางวัฒนธรรมและปรัชญา ซึ่งพรีดิชเรียกสิ่งนี้ว่าความรู้ที่มีไวยากรณ์ การศึกษาทางศาสนาเป็นความพยายามที่จะนำความหมายที่ซ่อนเร้นในคำสอนของพระเจ้าออกมาเป็นประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย ส่วนดิลธีธอร์เชื่อว่าเป้าหมายของการทำความเข้าใจมนุษย์ ก็คือการสร้างสภาวะจิตใจของผู้ศึกษา แต่พอล ริคเคอร์(1979) ได้แย้งว่าการทำความเข้าใจมีเงื่อนไขของตัวเอง การตีความและการสร้างคำอธิบายจากสิ่งที่ถูกศึกษาจึงสำคัญกว่า คลิฟฟอร์ด เกร็ดซ์ (1973) กล่าวว่าเป้าหมายของการศึกษามนุษย์ก็คือการทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยอาศัยการเก็บข้อมูลภาคสนามและตรวจสอบกลับไปกลับมาระหว่างข้อมูลและการตีความ วิคเตอร์ เทอร์เนอร์(1982) นำความคิดของดิลธีธอร์มาใช้โดยตรง เพื่อที่จะสำรวจความคิดของมนุษย์ที่ซ่อนอยู่ในพิธีกรรมและการแสดงทางวัฒนธรรมในรูปแบบอื่นๆ

ความเข้าใจที่มีต่อการศึกษามนุษย์มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องจิตใจและวัตถุซึ่งนำไปสู่การศึกษาทางมานุษยวิทยาที่ต่างกัน การศึกษาในแนวทางของเกร็ดซ์ จะเน้นเรื่อง วิธีคิดแบบชาวบ้าน วิธีนี้จะเป็นมานุษยวิทยาแบบตีความ (interpretive anthropology) ส่วนมานุษยวิทยาแบบวิพากษ์ (critical anthropology) จะเน้นการสะท้อนวิธีการศึกษาและวิธีวิทยาที่มานุษยวิทยาใช้อยู่ เพื่อที่จะทำความเข้าใจวัฒนธรรมต่างๆ

การศึกษาความคิดของมนุษย์จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวิชามานุษยวิทยาในสหรัฐในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ฟรานซ์ โบแอสคือนักมานุษยวิทยารุ่นแรกที่ทำให้วิชามานุษยวิทยามีศาสตร์ของตัวเองและมีการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการในสหรัฐ โบแอสได้รับอิทธิพลความคิดจากปรัชญาสกูลนีโอ-คานเทียน และแนวคิดของดิลธีธอร์ โบแอสให้ความสำคัญกับเรื่อง "การเล่ารายละเอียด" ซึ่งต่อมานำไปสู่วิธีการศึกษาภาคสนามที่อาศัยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และเป็นวิธีที่นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมใช้ แนวคิดของโบแอสทำให้ทฤษฎีวิวัฒนาการ ทฤษฎีการแพร่กระจาย และทฤษฎีเชื้อชาติไม่ได้รับความนิยมนในการศึกษาทางมานุษยวิทยาอีกต่อไป

ผู้ที่วิจารณ์ความคิดของโบแอส ซึ่งประเด็นว่าทำให้ความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของโบแอสทำให้เขามองข้ามวิธีการทางวิทยาศาสตร์และการเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม มาร์วิน แฮร์ริสคือผู้หนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการศึกษาของโบแอส ข้อโต้แย้งที่มีต่อโบแอสและนักมานุษยวิทยาที่ใช้วิธีการ Hermeneutics ก็คือ การไม่มีศาสตร์เป็นของตัวเอง นักมานุษยวิทยาสาย Hermeneutics จะนิยามตัวเองเป็นวิชาในมนุษยศาสตร์ หรือศาสตร์ที่ศึกษามนุษย์ ส่วนฝ่ายตรงข้ามเชื่อว่ามานุษยวิทยามีทฤษฎีแบบวิทยาศาสตร์ ที่ต้องอาศัยการเก็บข้อมูล และตั้งสมมุติฐานเพื่อทำความเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม

มานุษยวิทยาสาขามนุษยนิยม และวิทยาศาสตร์นิยมมีข้อโต้แย้งที่เรื่องแนวคิดทฤษฎี เนื่องจากมานุษยวิทยาทั้งสอง กระแสนี้มีพื้นฐานความคิดที่ต่างกัน ในช่วงทศวรรษที่ 30-60 แนวคิดแบบ Positivist ได้รับความนิยมในการศึกษาทาง มานุษยวิทยา แต่นักมานุษยวิทยาบางคนก็ยังคงเชื่อในแนวมนุษยนิยม เช่น อีแวนส์-พริทชาร์ด แนวคิดแบบ Hermeneutics กลับมานิยมในมานุษยวิทยาอีกครั้ง โดยการนำของเกิร์ตซ์ การศึกษาของเกิร์ตซ์คือความพยายามที่จะนำแนวคิดของเวเบอร์มา วิเคราะห์วัฒนธรรม เกิร์ตซ์เชื่อว่าวัฒนธรรมทำให้สังคมและเศรษฐกิจเคลื่อนไป สิ่งที่เกิร์ตซ์ศึกษาได้แก่ การเก็บรายละเอียด ระบบสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรม ศาสนา และเศรษฐกิจ เกิร์ตซ์ตั้งคำถามว่าทำไมสัญลักษณ์และความคิดทางศาสนาจึงมี อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถาบันทางสังคม ในแต่ละวัฒนธรรมจะมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน ทำให้มีความ เชื่อทางศาสนาที่ต่างกัน เกิร์ตซ์ใช้แนวคิดมนุษยนิยมมาอธิบายเปรียบเทียบและศึกษารายละเอียดของวัฒนธรรมที่ต่างกัน เพื่อที่จะทำความเข้าใจสัญลักษณ์และแนวคิดต่างๆที่มนุษย์ใช้สร้างและอธิบายความจริง

เทอร์เนอร์ใช้แนวคิด hermeneutics ตามแบบของดิลธี เกิร์ตซ์พยายามศึกษาระบบความหมายทางวัฒนธรรม ผ่านการแสดง เช่น พิธีกรรม การเล่นเกม การแสดงทางสังคม เทอร์เนอร์คิดต่างไปจากเกิร์ตซ์ โดยเชื่อว่าการเก็บข้อมูล ภาคสนามยังไม่เพียงพอที่จะเข้าใจวัฒนธรรม แต่ต้องศึกษาระบบการสื่อสารระหว่างคนกับคนซึ่งอาศัยการแสดงทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือ การศึกษาของเทอร์เนอร์คือตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าแนวคิด hermeneutics ช่วยให้เกิดการศึกษามานุษยวิทยาแนว วิพากษ์ การศึกษาแบบโบแอสต์อาจจัดเป็นมานุษยวิทยาแนววิพากษ์ในระยะแรกๆ ส่วนในปัจจุบันมานุษยวิทยาแนววิพากษ์ จะสนใจเรื่องวิธีการค้นหาความจริงที่เกิดจากแนวคิดทฤษฎีต่างๆ และสนใจที่ตรวจสอบการทำงานของนักมานุษยวิทยาที่ลงไป เก็บข้อมูลมาเขียนงานวิชาการ

การตระหนักถึงตัวตนของนักวิชาการที่ปรากฏอยู่ในงานเขียน เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจในการวิเคราะห์ จิตสำนึกของตัวตน ซึ่งนักคิดแนวมาร์กซิสต์ เฟมินิสต์และนักวิพากษ์ทฤษฎีต่างใช้เพื่อชี้ให้เห็นว่านักวิชาการถูกครอบงำด้วย แนวคิดทฤษฎี จอร์จ มาร์คัส และ ไมเคิล เอ็ม เจ ฟิชเชอร์(1986) ตั้งข้อสังเกตว่าการถกเถียงกันของนักมานุษยวิทยาแนววิพากษ์ เป็นสิ่งที่มีความขัดแย้งสูงมาก นักมานุษยวิทยาบางคนเชื่อว่าการถกเถียงกันคือการปลดปล่อยมานุษยวิทยาให้หลุดพ้นไปจาก การครอบงำของวาทกรรมแบบตะวันตก ส่วนผู้ที่คิดว่ามานุษยวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ มองการถกเถียงที่เกิดขึ้นว่าเป็นการสร้าง ความปั่นป่วนให้กับมานุษยวิทยา ซึ่งการให้ความสำคัญต่อเสียงพูดของคนพื้นเมืองของนักมานุษยวิทยาแนวมนุษยนิยมก็อาจ เป็นแนวคิดทฤษฎีอีกแบบหนึ่งไปต่างไปจากทฤษฎีอื่นๆ

แปลและเรียบเรียงโดย นฤพนธ์ คิ้ววิเศษ จาก David Levinson and Melvin Ember (eds.) Encyclopedia of Cultural Anthropology. Henry Holt and Company, New York. 1996.Pp.555-558.